

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 339.9 + 316.324 + 008.2

К. С. Двойних,

к. е. н., докторант, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова

СЕМАНТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ОРІЄНТИРИ НАУКОВОЇ НОВИЗНИ

К. Е. Dvoynykh,

PhD (Economics), Doctoral candidate, Odessa national university

THE NEO-ECONOMIC SIMULATION SEMANTIC PROBLEMS: SCIENTIFIC NOVELTY MILESTONES

Аналіз економічної літератури дозволяє дійти висновку, що у переважній більшості випадків дослідники виділяють економіку із навколишнього світу як певне явище (самостійний феномен). На такому розумінні суті відбувається виділення окремих ознак, на кшталт, поведінка людей, відношення людей, обмеженість ресурсів тощо, які декларуються як суттєві. Певною мірою це підходило для індустріального ринкового суспільства, обумовивши у свій час відомі досягнення економічної науки. Однак із поступовим домінуванням семантичної складової над політ-економічною (в умовах нової економіки) дедалі більше слабшала пояснювальна та прогнозна функції економічної науки.

Як системна проблема в рамках індустріального семантичного сприйняття остаточно визначена суперпозиція абстракції та багатофакторності. Але інструменту її подолання не запропоновано. З цією метою пропонується ввести поняття поля до економічних досліджень і на підставі формування теоретико-методологічних засад поля подолати багатофакторність та абстракцію як переешкоди ефективному моделюванню. Це сприятиме створенню передумов для формування практичного інструментарію виміру такого поля.

The economical literature analysis permits to get conclusion: in the vast majority of cases researches allocate economics as an independent phenomenon out from surrounding environment. On such essence understanding is taking part separation of concrete characteristics such as human behavior, resources limitation, human relationships and other which are being declared as significant ones. In certain sense it was appropriating for industrial market society. In due time it stipulated famous achievements of economical thought, However, the semantic component gradual domination over political economy one (in Neo-economics conditions) is more and more weakening explanation and forecast functions of economical science.

As a system problem within industrial semantic perception the abstraction and multi-factors superposition was finally defined. But corresponding instrumentation for its overcoming still has not been suggested. That is why the term "field" was introduced into economical research procedures. On the ground of "field" theoretical and methodological basis formation seems possible to overcome abstraction and multi-factors reality as an obstacle for effective economical simulation. All those will promote preconditions appearance for "field" characteristics measurement practical instrumentation.

Ключові слова: нова економіка, моделювання світової економіки, етнічні процеси, поле, семантичний аспект.

Keywords: neo-economics, World Economy simulation, ethnical processes, field, semantic aspect.

Постановка проблеми. Хоча в новій економіці семантична складова суттєво домінує над політекономічною, тим не менш, психологічне сприйняття цього на колективному рівні (етносів, народів, локальних цивілізацій тощо) залишається в рамках ринкових відносин індустріального суспільства. Таке протиріччя є об'єктивною економічною даністю, в умовах якої необхідно здійснювати ефективне моделювання та прогноз. Для цього потрібно переосмислити інформаційно-енергетичний зміст нової економіки. Метою цього є позбавлення тиску з боку «психологічної спадщини» економіки індустріального суспільства (стереотипів сприйняття), а також створення технологій «закриваючого» економічного моделювання.

Аналіз останніх досліджень. Технологічний доступ до необмежених ресурсів (навіть гіпотетичний, але апіорі підсвідомо відчутний окремим дослідникам) вже давно вимагає радикального переосмислення підходів до моделювання світової економіки. До введення поняття поля в економічні дослідження та тезаурус, так чи інакше, відносяться праці з методології трансдисциплінарності. Розглядаючи економічну активність людства як невід'ємну частину Всесвіту, дослідники намагалися з'ясувати та оцінити, насамперед, поле як системну сукупність попередньо окремо досліджуваних ознак – латентності, швидкості прояву факторів, колективної гіпнабельності та проблем дотримання пропорційності. Певною мірою пошук нової інформаційної складової як основи переходу до моделювання нової економіки можна простежити в роботах О.О.Богданова, Л.Заде, Е.Ласло, С.Курдюмова, Б.Нікулеску, В.І.Вернадського, М.М.Моїсеєва, І.Прігожина, та інших вчених. Сучасним узагальненням цього є роботи дослідників Російської економічної академії ім. Г.В.Плеханова, зокрема, М.С.Мокія, де усвідомлення нових принципів економічного моделювання трансформувалося в припущення щодо існування інформотипу територій [1]. До цього слід додати формально новітню еволюційну теорію економічних змін, яка фактично визначила всі ознаки існування економічного поля, але не здійснила останнього кроку – не запропонувала адекватні підходи до його виміру, залишившись в семантичному контексті індустріального суспільства [2]. Отже, чіткого орієнтиру для подальших досліджень задля ефективного моделювання в умовах нової економіки дотепер не здійснено.

Таким чином, **метою цієї статті** є формування орієнтирів наукової новизни, які в контексті зазначених проблем проявилися через різноманітні ознаки поля в економічній діяльності людства.

Викладення основного матеріалу. Аналіз економічної літератури дозволяє дійти висновку, що більшості випадків дослідники виділяють економіку із навколишнього світу як певне явище (самостійний феномен). На такому розумінні суті відбувається виділення окремих ознак, на кшталт, поведінка людей, відношення людей, обмеженість ресурсів тощо, які декларуються як суттєві. Певною мірою це підходило для індустріального ринкового суспільства, обумовивши відомі досягнення економічної науки. Однак в умовах нової економіки, одночасно із поступовим домінуванням семантичної складової над політ-економічною дедалі більше слабшали пояснювальна та прогнозна функції економічної науки [3].

Нова економіка (новий економічний порядок) є радикальною зміною усталеної для індустріального суспільства структури економічної активності, зокрема, в частині фінансових потоків, інвестицій, матеріальних ресурсів, а також психологічного сприйняття світу. Переважним стає створення та розвиток технологій, що

забезпечать доступ до необмежених ресурсів. Всебічне домінування сфер послуг та технологій над питомою вагою матеріальних активів можна переформулювати: семантична складова економічної активності отримала остаточну перевагу над її усталеним політико-економічним сприйняттям. Це означає, що мають радикально змінюватися принципи моделювання світової економіки, а саме – за рахунок зростання питомої ваги їх семантичної складової. Відомі усталені методи моделювання, так чи інакше, представляють собою протидію абстракції у сприйнятті дійсності та багатофакторності. Усвідомленням світової економіки в контексті нового економічного порядку дозволило принципово по новому поглянути на проблеми ефективності моделювання. Фактично, вирок усталеним методам винесла еволюційна теорія економічних змін [2].

Ця теорія визначає проблеми неефективності сучасних економічних засобів та моделей: абстракцію та багатофакторність (включаючи дотичні феномени, як то колективна гіпнабельність, швидкість прояву латентних чинників, дотримання та порушення пропорцій). Але розв'язання цих проблем залишається в попередньому семантичному контексті, коли не припускається домінування відповідної (семантичної) складової. Отже, запропоновані методи не представляються ефективними для моделювання та прогнозу. Еволюційна теорія економічних змін лише створює передумови моделювання нової економіки позаекономічними методами. Дійсно, її ознакою є нівелювання різкої відмінності між кількістю варіантів і процедурою вибору, між пов'язаним із використанням конкретної технології, і тим, що стосується рішення про її обрання.

Виявлено два аспекти недосконалості попередніх теорій. Перший – це прихильність до крайніх абстракцій, що ізолює економічну науку від джерел інформації та відкриттів, які могли б мати величезну цінність (інші дисципліни). Другий аспект: це надмірно ускладнений апарат, обумовлений багатофакторністю, швидкістю прояву латентних чинників, гіпнабельністю колективного сприйняття, феномену поля та порушення пропорцій. Цей апарат постійно продукує все нові конструкції, кількість яких настільки стрімко зростає, що унеможливає з точки зору розумної перспективи їх прикладне використання. Отже, виникає проблема фундаменту в економічних дослідженнях, а оскільки теорією фактично виведено всі ознаки, притаманні етнічному феномену, то саме він і запропонований в якості такої основи.

Підсумовуючи висновки цієї теорії скажемо, що вона позначила ключове для поняття «поля», але відійшла від цього практично відразу. Йдеться про сформульоване в етнологічній концепції економіки принципове питання, яке дотепер залишається без відповіді: чому із одних, спочатку незначних ідей виростають вражаючі уявлення економічній гіганти, тоді як водночас ретельно сплановані грандіозні інвестиції терплять нищівне фіаско [4]. При цьому відомо, що можна повторити шлях краху, але не траєкторію успіху при повному знанні економічних обставин. Отже, об'єктивно даністю є спрямування енергії праці людей у відповідності до 2-го закону термодинаміки. Інакше кажучи, успішний не знає причин успіху, але всі знають причину фіаско. Тобто, економічна наука є описом проблем програшу, але не пропозиція чітких рецептів успіху. Еволюційна теорія визначає економіку на кшталт погоди: в принципі дещо передбачити можна, але раціонально управляти в логічних категоріях складно до неймовірності. Успіх знаходиться на боці тих, хто передбачає через підсвідомі відчуття, а невдача неуспішних - в їх знаннях своїх прорахунків постфактум. Висновок: для ефективного економічного прогнозування потрібен своєрідний економічний барометр.

Еволюційна теорія доторкнулася семантичного аспекту економічної інформації, тобто, її характеристик з точки зору змісту та сенсу економіки не як окремого феномену, а як складової єдиного світу. Семантична складова пов'язана із підходом людства до поняття відсутності пропорцій, тобто, технологічного доступу до необмежених ресурсів. Тоді проблема спирається у розуміння протиріччя між технологічними можливостями і колективною довірою усталеним методам, які фактично вже втратили свою цінність. Оскільки розуміння є поняттям психологічним та інерційним, то для економіки це теж є об'єктивно існуючим чинником, який не можна ігнорувати.

З цією метою було запропоновано ввести до економічного апарату поняття «поля» як продовження процесів за їх відчутні та видимі межі. Тим самим можна б було усунути багатофакторність з точки зору обов'язкової необхідності регресійного аналізу, натомість викликаючи потребу у дієвому інструменті виміру такого «поля». У свою чергу, цей інструментарій своїм існуванням міг би нівелювати попередню абстракцію будь-якого ступеня.

Для формування уявлення про «поле» необхідно виявити «інваріант», який за своїми ознаками повинен мати незалежність якомога вищого рівня відносно усталених для економічних та інших дисциплін чинників. Таким інваріантом було запропоновано етнічний процес, якому притаманні суперпозиції абстракцій та багатофакторності. Але головною ознакою етносу є відсутність пропорцій, тобто, незалежність від проявів їх порушень та дотримання, що є похідними від обмеженості ресурсів як основи існуючої дотепер економічної думки. На базі такого інваріанту необхідно формувати теоретико-методологічну основу інструментарію виміру «поля», забезпечивши ефективність моделювання в умовах нової економіки [4,5].

Слід також згадати про існуючі трансдисциплінарні підходи до розв'язання економічних проблем. В їх основі закладена принципова системна помилка, оснований на недооцінці семантичного домінування в економічній діяльності. Метою застосування трансдисциплінарних підходів було підсилення пояснювальної та прогнозної функцій економічної науки. Однак, при індустріальному сприйнятті економічних реалій не можна підсилити те, що невпинно втрачає власну системну основу, не маючи потенціалу розвитку. Дійсно, семантичний потенціал трансдисциплінарної методології мав би відкрити нові перспективи, але без переходу на філософію семантичного домінування навіть залучені з інших сфер знання залишатимуться без користі. Трансдисциплінарність була корисна для усвідомлень ринкового суспільства, адже інші дисципліни є також продуктами наукової думки індустріальних категорій. Але новій економіці потрібна семантична наддисциплінарність (певною мірою, неологізм). Звичайно, це лише перспектива, але задля ефективного моделювання сьогодні саме її варто взяти за орієнтир. Все здійснене на цьому шляху неодмінно виправдає себе. Тобто, орієнтири варто формувати. Але робити це в теорії не дозволяє семантична складова. Навіть працюючі технології будуть лише орієнтирами. Однак, прагнучи великого майбутнього, сьогодні можна зробити чимало корисного для економіки і моделювання, зокрема [1; 12].

Для такого перехідного періоду (його можна називати еволюційним, хоча економічна революція відбулася впродовж життя одного покоління) поняття семантичного фільтру (тезаурусу) не може бути обійдене. Для сприйняття інформації необхідно, щоб інформація, яка передається, відповідала в певній мірі тезаурусу знань одержувача. Без точок зіткнення це не матиме жодного сенсу. Навпаки, якщо повідомлення повністю співпадає з тим, що вже є в тезаурусі, то не буде сприйняте як інформація, адже в ньому не буде нічого нового. Практично немає економічних теорій, що так чи інакше не доторкаються б етнічного чинника. Це відбувалося безпосередньо через оперування такими поняттями як «народ», «країна», «цивілізація», «етнічна спільнота», «культура», «нація», «національність», «народність», «етнічні меншини» тощо. Всі ці визначення дотепер залишаються досить нечіткими (розпливчати), а отже, коли ними оперує економічна наука, то прирікає себе на невірні висновки. Зачіпається етнічний чинник й опосередковано через дослідження окремих його складових – латентності, колективної гіпнабельності, феномену поля, проблем дотримання та порушення пропорцій в економіці. Але фактом залишається тенденція ігнорування етнічного чинника як системного поєднання всіх цих аспектів [6]. Отже, лише за умови появи для економічних досліджень єдиного універсального визначення етносу, стане можливим не перетворювати новітню інформацію на семантичний шум, забезпечивши адекватність висновків та моделей.

Оскільки тезаурус є семантичним фільтром, то нова економіка є радикальною зміною саме семантичних фільтрів. Новій економіці притаманне зростання потоку нових повідомлень, тоді як тезаурус економічної науки залишається старим, підтверджуючи прояв колективної гіпнабельності. А це небезпечно для економічної перспективи, оскільки міра відповідності повідомлень тезаурусу визначає кількість отримуваної із нього інформації. Ця інформація максимальна, коли досягається максимальне прирощення тезауруса в результаті сприйняття та розуміння повідомлення.

Оскільки причина слабкої пояснюваної та прогнозної функцій економічних теорій є в суперпозиції абстракції та гіпнабельності, то саме таку суперпозицію варто визначити як певне економічне поле. Для поля необхідно вміти вимірювати його силові лінії, тобто, винайти інваріант (в якості якого було запропоновано етнос). Таким чином, саме семантична складова сучасної економіки представляє собою продовження економічних процесів за видимі межі. Це поле знаходиться між постіндустріальними технологіями та індустріальними усталеними психологічними стереотипами сприйняття дійсності [7]. Якщо оцінити семантичний потенціал поля, то можна подолати пояснювальну та прогнозну слабкість економічної науки.

Певною мірою саме поле долає проблему багатофакторності, а отже, вимагає іншого погляду на застосування регресійного аналізу. Вимірювати етнос безпосередньо дотепер не вдалося нікому, але можна спробувати вимірювати поле, створюване етнічною суперпозицією. Отже, маємо відкинути оцінку етносу за стандартами звичайного для економіки чинника в умовах багатофакторності (припущення пропорційності між рівнями вагомості факторів). Якщо для факторів можна визначити їх вагомість через коефіцієнти, то для етносу коефіцієнт (як явище) принципово неприйнятний, оскільки означає пропорцію, що в етносу відсутня. Відсутність коефіцієнтів фактично означає неможливість застосування регресійного аналізу безпосередньо для етнічних процесів щодо їх впливу на економічну дійсність. Отже, немає альтернативи виміру характеристик поля як визначення його семантичного потенціалу для перспективних конкретних економічних дій.

Знайдений в такому контексті інваріант можна взяти за основу моделювання, сформувавши теоретико-методологічні засади моделювання нової економіки. Також таке можливе подолати невід'ємну при розгляді поля абстракцію як швидкість змін та уявленнє про них з огляду на психологічну інерцію. Саме технологія визначення параметрів поля долатиме абстракцію як певну проблему. А суть цієї технології полягає в тому, що завдяки їй необхідна для моделювання та прогнозу оперативна інформація отримується будь-яким дослідником безпосередньо, а не через статистичні дані попередників, що є вкрай принциповим [3].

Тоді може бути розв'язана так звана проблема М. Фрідмена, окреслена для суперпозиції абстракції та багатфакторності, а фактично, для єдиного економічного поля.

1. Економічна концепція як сукупність змістовних гіпотез приймається тоді, коли може пояснити фактичні дані, із чого витікає її правильність чи помилковість, її сприймуть чи відкинуть.
2. Ніякі факти не зможуть довести гіпотезу остаточно. Адже вони спроможні винятково встановити її помилковість.
3. Неприпустимо уявляти економічну теорію як таку, що лише описує, а не передбачає, перетворюючись у замасковану математику.
4. Стверджувати про різноманіття та складність економічних знань – означає заперечувати змінний в історичній перспективі характер знань, що уособлює в собі сенс наукової діяльності, а тому будь-яка теорія має змінний характер, змінюючись одночасно із прогресом знання.
5. Процес знаходження нового у знайомому матеріалі слід осмислювати в психологічних, а не в логічних категоріях [6].

Сформувавши це, М. Фрідмен не міг не сказати про абстракцію як таку, що не може бути вірною чи ні (адже сам вагався між семантичною та політекономічною складовою економіки). Тому він запропонував шукати нові економічні знання в афоризмах авторів. Якщо це доповнити висловом А.Ейнштейна, що закони математики точні доти, поки не послаються на дійсність, то очевидно, що будь-яка абстракція є корисною, якщо вона дає відчутний результат.

Звідси можна сформулювати власний афоризм: інструментарій для самостійного безпосереднього отримання економічної інформації є зброєю теорії та щитом методології. Остаточно переконавшись в цьому, маємо приступати до його теоретико-методологічного доведення.

Стає очевидним, що саме на основі інваріанту можна позбавити застосування трансдисциплінарних методів будь-якої метафізики. Отже, виникає необхідність ввести технологію регресійного аналізу нового типу, поширивши його на поле, оскільки семантичний зміст залежності і незалежності принципово змінюється. В рамках поля є загальна замкненість, тобто, незалежна змінна визначає решту факторів, але ці ж самі фактори своєю суперпозицією формують поле свого існування. Якщо такі залежності апіорі припускати, то хибна кореляція практично гарантована. Отже, результат суперпозиції відомих та невідомих факторів необхідно отримувати напрямом (безпосередньо). А вже від цього отриманого інтегрального показника (характеристики поля) отримаємо залежність від нього будь-якого фактора, включаючи дотепер латентні.

Етнічний процес також представляє собою поле, що визначає економічний результат [4; 5]. Тому без вимірювання характеристик поля (як третьої змінної) практично гарантована хибна кореляція при будь-яких співставленнях статистичних даних між етнічними процесами та економічними результатами. Адже поле неодмінно існуватиме як посередник між ними. Отже в рамках нової економіки регресійний аналіз при безпосередньому застосуванні не є коректним. Він неодмінно матиме сенс в подальших дослідженнях для визначення зв'язку параметрів поля (яке буде вимірюватися в єдиній системі) із економічними результатами.

Таким чином, досягнення ефективності моделювання спирається в розуміння, що об'єктом дослідження є поле, але зробивши це, не можна не запропонувати інструментарій виміру. Поле - це вже великий рівень абстракції, отже, тільки обґрунтувавши та представивши технологію його виміру (його силових ліній) коректно казати про вирішену задачу. В умовах нової економіки обмежуватися винятково рекомендаціями принципово неможливо. В цьому контексті запропоновано універсальне визначення етносу, прийнятне для коректного економічного моделювання. Отже, етнос – це колектив людей, об'єднаних спільною колективною психологією та історичною долею, які чітко протиставляють себе іншим подібним колективам за підсвідомим відчуттям «свій – чужий». Відповідно, прірва між технологічними можливостями і психологічним сприйняттям (обидва є об'єктивною реальністю) і є тим самим полем, в рамках якого необхідно здійснювати моделювання нової економіки. Як вже згадувалося, без пропонування обґрунтованого інструментарію фактор поля не вести в практику економічного моделювання. Інакше кажучи, не можна залишати абстракцію без засобів її нівелювання [4; 5; 8].

В контексті наведеного залишається сформулювати тезу про те, що об'єктом регресійного аналізу в новій економіці можуть бути тільки результати виміру поля та відповідні похідні. Регресійний аналіз представляє собою статистичний метод дослідження впливу однієї чи декількох незалежних змінних на залежну змінну. Самі поняття залежності та незалежності в полі стають проблемою теорії нечітких множин – проблемою пропорційності (дотримання і порушення) та відсутності пропорцій. Все це в собі узагальнює саме етнос. Відносно нього математика є мовою спілкування, але ніяк не відображенням суті явища. Адже закони математики точні до тих пір, поки не послаються на дійсність. З цієї точки зору визначення залежності та незалежності змінних є припущенням апіорі. Маючи справу з припущенням, маємо зіткнення із ознаками етносу – латентності, гіпнабельності та полем в умовах відсутності пропорцій. Отже, термінологія залежних і незалежних змінних відображає лише математичну залежність змінних, але не причинно-спадковий (казуальні) відносини між ними [4; 9].

Звідси можна зробити висновок, що залежність змінних означає наявність пропорцій, тобто, в індустріальній економіці незалежного немає нічого. Але тільки етнос в якості економічного суб'єкту несе в собі всі ознаки незалежності, насамперед, від пропорцій (їх дотримання та порушення). Тобто, саме етнос може бути єдиним фундаментально незалежним для економічних досліджень чинником. При розгляді етносу як окремого чинника серед низки інших, такі його складові як багатфакторність, швидкість появи латентних чинників та колективна гіпнабельність практично гарантують прояв хибної кореляції [10]. Точніше, саме феномен поля (етнічна ознака) завжди забезпечуватиме хибну кореляцію при відсутності інструменту виміру такого поля. Адже хибна кореляція виникає не в результаті прямої залежності між змінними, а в результаті їх зв'язку із певною кількістю інших змінних [11]. При цьому немає ніякого прямого зв'язку між цими змінними безпосередньо. Отже, саме щодо етносу як окремого чинника впливу, регресійний аналіз не можна використовувати для визначення безпосереднього зв'язку між змінними, оскільки саме наявність такого зв'язку і є передумовою для застосування аналізу. А про це можна лише здогадуватися без наявності практичного інструментарію виміру поля. Тоді технології виміру поля можна вважати інструментарієм зменшення ймовірності виникнення хибних кореляцій при економічному аналізі та моделюванні. Адже застосування регресійного аналізу вимагає інформації про залежність і незалежність певних чинників, якої в умовах нової економіки та поля вже немає в принципі.

Висновок. Орієнтири наукової новизни для моделювання в умовах нової економіки можна сформулювати таким чином:

- сучасна економічна наука потребує введення поняття поля;
- в якості основи свого виміру поле потребує визначення відповідного інваріанту (таким запропоновано етнічний чинник);
- на основі цього інваріанту формувати теоретико-методологічні засади інструментарію виміру поля як основи моделювання;
- має бути розв'язана проблема М. Фрідмена щодо поля в економіці як семантичної об'єктивної реальності, а саме, через механізм доведення теорій замість чисельних підходів до їх спростування;
- завдяки такому інструментарію, параметри поля мають бути в будь-який момент доступні будь-якому досліднику при можливості самостійного виміру (вимір поля має стати не привілеєм обраних, а доступним всім);
- виходячи з цього, варто ввести нове поняття економічної відкритості (транспарентності, толерантності, демократизму) замість існуючої дотепер інформаційної автократії [12].
- економічна наука має переставати бути вірою авторитетам (навіть незважаючи на слабкість пояснювальної та прогнозної можливості), збільшуючи свою саме науковість як незалежність від колективної гіпнабельності [10];
- введення поля дозволить ефективно розв'язати проблему збору максимально адекватної емпірики для моделювання та аналізу, позбавившись впливу усталених категорій індустріального суспільства в умовах нової економіки.

Література.

1. Мокій М.С. Трансдисциплінарна методологія в економічних дослідженнях : автореф. дисс. на соискання уч. ступеня д-ра економ. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія» / М.С.Мокій; ГОУ ВПО «Российская экономическая академия им. Г.В.Плеханова». – М., 2010. – 50 с.
2. Нельсон Р. Эволюционная теория экономических изменений / Нельсон Р., Уинтер С. - М.: Дело, 2002. - 536 с
3. Смирнов И.В. Психоекология : монография / Смирнов И.В. - М.: Холодильное дело, 2003. - 336 с.
4. Двойных К.Е. Парадигма экономического вампиризма: этническая основа экономики: Монография / Двойных К.Е. – Одесса: Юридическая литература, 2007. – 448 с.
5. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли / Гумилев Л.Н. – СПб.: Азбука-классика, 2002. – 608 с.
6. Ядгаров Я.С. История экономических учений : уч. для вузов. - 4-е изд., перераб. и доп. / Ядгаров Я.С. - М.: Инфра-М, 2009. - 480 с.
7. Паршев А.П. Почему Россия не Америка / Паршев А.П. - М.: Изд-во «Крымский мост-9Д», 2000. - 414 с.
8. Платонов Ю.П. Народы мира в зеркале геополитики (структура, динамика, поведение) / Платонов Ю.П. – СПб.: СПбГУ, 2000. – 432 с.

9. Дрейпер Н. Прикладной регрессионный анализ. Множественная регрессия / Дрейпер Н., Смит Г. - М.: Дialeктика, 2007. - 912 с
10. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей / Богоявленская Д.Б. - М.: Академия, 2001. - 320 с.
11. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / Вернадский В.И. - М.: Наука, 1988. - 519 с.
12. Панарин А.С. Искушение глобализмом / Панарин А.С. - М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. - 416 с.

References.

1. Moki, M.S. (2010), "The trans-discipline methodology for economical research", Doct Thesis, Economical Theory, National Research University "Higher School of Economics", Moscow, Russia.
2. Nelson, R., Winter, S. (2002), *Evolutsionnaya teoriya ekonomicheskikh izmeneniy* [An evolutionary theory of economic change], Delo, Moscow, Russia.
3. Smirnov, I.V. (2003), *Psichoekologiya* [The psychoecology], Kholodilnoe delo, Moscow, Russia.
4. Dvoynykh, K.E. (2007), *Paradigma ekonomicheskogo vampirizma* [The paradigm of economical vampirism], Law literature, Odessa, Ukraine.
5. Gumilev, L.N. (2002), *Etnogenes i Biosfera Zemli* [Ethnogenes and biosphere of the Earth], Azbuka-klassika, S.-Petersburg, Russia.
6. Yadgarov, Y.S. (2009), *Istoriya ekonomicheskikh ucheniy* [The history of economical knowledge], 4th ed, Infra-M, Moscow, Russia
7. Parshev, A.P. (2000), *Pochemu Rossiya ne Amerika* [Why Russia is not US], Krymskiy Most 9-D, Forum, Moscow, Russia.
8. Platonov, Y.P. (2000), *Narody mira v zerkale geopolitiki (struktura, dinamika, povedenie)* [World nations within geopolitics mirror (structure. dynamics, behavior)], SpbGU, S.-H.-Petersburg, Russia.
9. Draper, N., Smith, H. (2007), *Prikladnoy regressiionnyy analiz. Mnozhestvennaya regressiya* [Applied Regression Analysis. Multiple regression], Dialektika, Moscow, Russia.
10. Bogoyavlenskaya, D.B. (2001), *Psihologiya tvorcheskikh sposobnostei* [The creative abilities psychology], Akademia, Moscow, Russia
11. Vernadskiy, V.I. (1988), *Filosofskie mysli naturalista* [The naturalist's philosophical thoughts], Nauka, Moscow, Russia.
12. Panarin, A.S. (2002), *Iskushenie globalizmom* [Globalizm temptation], EKSMO-Press, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2014 р.

